

Gradišči pri Dvoru in Mačkovci blizu Žužemberka.

Spisal Jernej Pečnik.

Premnoge prazgodovinske naselbine, katere nahajamo po vsem Kranjskem, zlasti na Dolenjskem, pričajo nam, da je bila dežela naša že 500 in več let pred Kristusom naseljena malone prav takó gosto, kakor je dandanes. Četrt ure od vasi Dvora se na severovzhodni strani dviga na strmem griči znamenito gradišče. Ko pridem leta 1885. nalašč raziskovat te kraje, zvém, da je bil na tem griči nekdanj grad, in še dandanes se imenuje kraj »Gradišče«. Na óni višini sem našel dobro ohranjeno trdnjavo, prazgodovinsko bivališče, napravljeno izvestno tisoč let pred Kristusom. Vrh griča je ves prostor visoko obkolen s kamenitim nasipom, ki se je ohranil takó dobro, da prideš težko čezenj. To gradišče je imelo dva vhoda, jednega na severu, drugega na jugu. Pri vhodih je nasip navadno veliko višji, in vsak vhod je takó širok, da je bilo móči skozenj voziti v gradišče; torej so vsekakor že imeli vozove. Toda ne samó tukaj, nego na vseh prazgodovinskih stanovanjih sta samó dva vhoda. To močno stanovanje meri v obsegu do 2000 korakov. Sredi nasipa so bržkone stanovali nad petsto let prazgodovinski rodovi. Dobro se pozná, kje so stale kočé nekdanjih prebivalcev, vse lesene, zakaj národje, bivajoči na Kranjskem, sploh še niso poznali zidú. Ondu sem našel 2 m globoko zgolj odpadke nekdanjih ljudij, vse polno lončenih čepinj, kostij vsakovrstnih zverin, vretenca za prejo i. t. d. Sósebnó je na tem gradišču dôkaj železne žlindre, znamenje, da so bili tukaj izdelovalci železa in železnega orožja. Izvestno na vsem Kranjskem ni toliko ostankov železne rude kakor na tem kraju in na gradišču pri vasi Korito poleg Dobernič, ne nad poldrugo uro daleč od Dvora. Na teh gradiščih so bile že davno pred Kristusom kovačnice za železo, to pričajo ogromni ostanki, katere lahko pokažem vsak dan. Četrt ure daleč so bile še nedavno fužine za železo na Dvoru, kakor so bile že blizu pred 3000 leti. Na sredi dvorskega gradišča je grozno globoka kotlina, 300 korakov v obsegu. Ljudje mislijo, da so v nji zakopani težki vozovi denarja, ker so baje videli že vsakovrstne prikazni; zató imenujejo to kotlino »hudičevo kotlino«. Čestokrat že so šli vánjo denar kopat, toda dobili ga niso, pač pa lepe kamenite plošče. Na vzhodni strani, kakih deset minut od Gradišča, na košenicah gospé Pokove iz Žužemberka, odkril sem po daljšem ogledovanji do dvajset gomil in našel v jedni veliki gomili nad petdeset mrličev. Bilo je v nji tudi sedem bronastih kotlov, izmed katerih se vidijo nekateri v deželtnem muzeji; takisto sem našel lep, toda žal, močno poško-

dovan šlém, jako lepe koralde od jantarja, nekatere debele kakor jabolko, čuden železen meč, kakeršen še ni bil nobeden najden v gomilah na Kranjskem, veliko fibul in drugih znamenitih starin. Takó je imela ta gomila doslej največ starin, kar se jih je odkrilo na Kranjskem, zakaj toliko bronastih posod niso našli še nikjer; poleg tega sem našel v nji šlém, sulice in jako velike sekire iz domače tvornice. Razkopaval sem še nekatere manjše gomile in našel vsakovrstnih starin, zlasti lepe okraske nekove ženske. Okolo vratú je imela lepe bronaste verižice s precèj velikim bronastim konjičem. V drugi veliki gomili so bili zakopani zgolj vojaki, izmed katerih je imel vsak po dve sulici, sekiro in nož; le škoda, da je železo že zeló končano. —

Na južni stráni, ne četrť ure od tega gradišča, stojí vas Mačkovci. Tukaj vidiš ostanke razsutih hiš iz časov rimljanskih. Veliki kupi kamenja ležé na razvalinah, dasi so vse hiše s cerkvijo vred zidane iz razvalin. Popolnoma se pozná, kje so stale hiše prazgodovinskih prebivalcev; zidovje je iz rimskih dôb, vender ni rimsko delo, ampak zidali so tukaj podjarmljeni rodovi, stanujoči na gradišču. Najčudneje pa je, da ni po vseh dolenskih gradiščih najti najmanjše rimske starine, kakor je to navadno po Notranjskem, akotudi so morali podjarmljeni prebivalci rabiti rimske posode. Mnogo pa je tudi na Mačkovci rimskih novcev in drugih stvaríj. Na vaških njivah je kakih pet gomil, kjer so pokopani prebivalci z gradišča. Sploh mora biti v okolici še dosti starin. Ko so prèd nekaj leti ob Krki proti vasi Kot delali apnenico, našli so rimski grob in v njem srebrno verižico, srebrn prstan, lépo srebrno fibulo in nekoliko srebrnih novcev od Antonina. Bržkone je bil ondu pokopan znamenit vojak, kateri je poginil pri obleganji rečenega gradišča. Prazgodovinci imajo povsod jednake grobe, jednako orožje in jednak nakras; samó to je razloček, da v ubožnejših grobovih ni drugega nego lončene posode, ki pa so pri bogatinih sevèda ličnejše, navadno bolj rdeče, s svinčnastim pasom prevlečene.

Po nekaterih krajih so mrličé tudi žgali, n. pr. na Vačah, v Mokronogu, pri Sv. Marjeti, Podzemljo, dočim so jih drugje kàr pokopavali. Le-tí so bogatejši od sežganih, kar pa ni nič čudnega, zakaj s sežganimi trupli je zgorel tudi okrasek, katerega so imeli pri sebi. Pri Dvoru so pokopani zgolj celi mrličí, katerih trupla so obložena s kamenjem. Pepel sežganih mrličev je shranjen većinoma v lončenih posodah, pokritih s kamenitimi, često velikimi ploščami, ostanki sežganih kostíj pa so poleg velikega lonca s pepelom v skledi ali v drugem lonci. Med pepelom se nahajajo slabe sežgane malenkosti, dočim se navadno le pri kostéh dobivajo okraski dotičnega mrliča. V drugi, takó zvani latenski dôbi, vidimo vso

drugačno šego: vsa trupla so sežgana. V zemljo so izkopane luknje, in vánje so položeni ostanki sežganih mrličev; poleg njih pa nahajamo okraske, orožje i. t. d.

V Krškem, meseca sušca 1890. leta.

Koroša, Korošica, Korošec.

Miklošič v etym. wört. 131 piše: »*Korontū*: magy. Koront Kärnten aus korāt, das in dem ein celtisches volk bezeichnenden carantani steckt. Der name lautet bei Nestor chorutane (chorātane): davon stammt Kôròšec Kärntner, vielleicht für korôčec, asl. *horąstanin.«

Korošec za Koročec se zdi meni čisto neverjetno zato, ker *š* nikoli ni za *č* od *tj* + vokal v naši slovenščini, dasi je v stari slovenščini *ž*. Poglejmo:

lent-ja	stsl.	lešta	nsl.	leča,	nikoli: leša,
pit-ja	„	pišta	„	piča	„ : piša,
plut-ja	„	plušta	„	pljuča	„ : pljuša,
svêt-ja	„	svêšta	„	sveča	„ : sveša,
sreť-ja	„	srešta	„	sreča	„ : sreša,
vent-jb	„	vęšto	„	več	„ : veš,
po-svêt-jenb	stsl.	po-svêštenb	nsl.	posvečen	nikoli: posvešen,
hot-ješi	„	hošteši	„	hočeš	„ : hošeš,
mat-jeha	„	mašteha	„	mačeha	„ : mašeha,
doma-tjb	„	domaštęnb	„	domaç	„ : domaš,
bađa-nt-je	„	bađašte	„	bodóče	„ : bodóše.

Po tem takem od Korāt-ja more biti le Koroča, govori se pa Koróša, torej je Koroša narejeno nekako drugače.

Zraven Korošic, Koroša, Korošica ima Murko še besedo *Koroškinja* (str. 770). To je izvedeno od adjektiva korošk(i) s sufiksom *inja*, pa dovodi človeku misel, da je morda Korošec za Korošcec.

Znano je, da se daleč po Slovenskem za *šč* govori *š*, *ž* nastaja od *skj* + vokal in od *stj* + vokal, postavimo:

tisk ê(-ja)-ti	stsl.	tištati	nsl.	tiščati	tišati
pisk-ěb(-jalb)	„	pištalb	„	piščal	pišal
isk-ješi	„	išteši	„	iščeš	išeš
slověnb-sk-ina	„	slovenština	„	slovenščina	slovenšina,
kost-jak	„	koštakb	„	koščak	košak
kost-ěnb(-janb)	„	koštanb	„	koščén	košen